

názor. Prof. Topolský poznamenáva, že vedecký svetonázor je oporou vo vedeckom bádani.

B. Valehrach pripomína, že ak je sporná triednosť faktov, je podobne sporná triednosť vedeckých zákonov. Newtonove mechanické zákony platili už v čase ich objavenia pre celú spoločnosť a platia i dnes, napriek dobovému obmedzeniu. Platia teda nad subjekt Newtona, nad subjekty tried anglickej spoločnosti, nad anglickú spoločnosť ako celok atď., platia objektívne, pre všetky subjekty. Špecifikum vedy nie je teda v jej obmedzení subjektivitami, ale v objektivite rozumového poznania. Veda je otvorená sústava, podliehajúca vývinovej dialektike. Podlieha aj dialektike subjektivity a objektivity. Na póle subjektivity nachádzame osobnosť vedcov, strany, triedy, národu, štátu a napokon najvšeobecnejšieho pôvodcu vedy — ľudstvo.

Straníckosť (a iné subjektivity) je relevantný príznak vedy iba ak subjektivita konkrétnej strany je totožná s objektivitou spoločenskej reality, ak jej moc je v súlade s rozumom, teda s objektívnymi tendenciami vývinu ľudstva. Ďalej B. Valehrach poukázal na problém, ktorý vzniká v súvislosti s Leninovou definíciou hmoty. Vyslovil sa o potrebe obnovenia Aristotelových pojmov *matéria* a *forma*, aby sa predišlo kruhu, vyplývajúcemu z definovania pojmu *hmota* pomocou pojmu *objektívna realita*. Ak pojem *hmoty* je totožný s pojmom *reality*, potom by sa mohlo a malo hovoriť o dialektickom realizme.

V závere diskusie vystúpil J. Cibulka. Podáva svoj náčrt princípu straníckosti. Základ pochopenia straníckosti spočíva v tom, že v objektívnych spoločenských procesoch je proletariát hybnou stránkou rozporu, a preto jeho hľadiskom je prognóza.

Záverčné slovo povedal prof. Topolský. Zhrnul výsledky diskusie a poukázal na to, že Lenin je princíp a proces a jeho dielo nám pomáha zaujať správny postoj a vyskúšať si problémy, ktoré boli predmetom diskusie.

Alica Borovská

STRETNUTIE ZÁSTUPCOV FILOZOFICKÝCH ČASOPISOV V KYJEVE

Filozofia je zvláštna veda. Odôvodnene sa dá dokazovať, že mala v dejinách také pohnuté a prapodivné osudy, ako ani jedna veda. Je nielen najstaršia, ale aj najprotirečivejšia sa vyvíjajúca vedná disciplína tohto nášho sveta. Raz — a dlho — ju považovali za „kráľovnú“ vied, inokedy klesla jej cena a samobytnosť až natoľko, že sa nepovažovala za viac, ako „služku“ či už teológie, alebo — neskôr — rozličných subjektivistických pragmatizmov.

Najucelenejší a najprenikavejší duch novodobej buržoáznej a idealistickej filozofie Georg Wilhelm Friedrich *Hegel*, ktorého dvojsté výročie narodenia si v tomto roku pripomenie celý civilizovaný a kultúrny svet, vystihol a pregnantne vyjadril túto zvláštnosť filozofie hneď vo svojej prvej vstupnej prednáške o dejinách filozofie na univerzite v Heidelbergu.

To je príčina, ktorá mysliacich ľudí k filozofii znova a znova neodolateľne priťahovala, práve tak ako ich v iných dobách — a ľudí opačných vlastností temer vždy — od nej odpudzovala.

Aj dnes filozofia, a najmä ľudia *vo filozofii*, tí z nich, ktorí sa jej venujú s najvnútornejšou vnímavosťou a láskou, prežívajú zvláštne roky a dni. Nijako sa nedá povedať, že by to boli tiché, bezkonfliktové dni, vyplývajúce iba z čistej akademickej zaujatosti, poskytujúcej duchovnú rozkoš z prekvapujúcich filozofických antinómií — bez vzťahu

ku konkrétnemu dnešku. Bez vzťahu k ostrým konfliktným situáciám nášho triedne, ideologicky i inak príkro diferencovaného a rozdeleného sveta.

Filozofia, aj tá najodbornejšia, aj tá najintímnejšia, aj tá zdanlivo najobjektívnejšia a „najnadstraníckejšia“ je arénou prudkého ideového a ideologického zápasu, vyjadrujúceho priame alebo skryté *záujmy*, uvedomelé alebo neuvedomelé ciele ekonomicky a sociálne determinovaných príslušníkov spoločenských skupín a tried alebo k nim sa primýkajúcich jednotlivcov.

Po tejto stránke nebola a nie je produktom nijakého „triedne obmedzeného subjektivismu“, ale výrazom najskutočnejšej skutočnosti Leninova téza, ku ktorej dospel dôkladným štúdiom dejín svetovej filozofie a podľa ktorej istým spôsobom je „najnovšia filozofia práve taká zaujatá a stranícka ako pred dvetisíc rokmi...“

Škála problematiky, ktorú dnes má nastoľovať a riešiť súčasná marxisticko-leninská filozofia, je zvrchovane široká a pestrá. Nehovoriac už o jej dynamickej premenlivosti, protirečivej mnohostrannosti a mnohorozmernosti, vyplývajúcej z rastúcej vedeckotechnickej erupcie a prudkého sociálneho a civilizačného pohybu.

Mnohými z týchto najcentrálnejších problémov sa zapodievalo aj nedávne vedecké zasadnutie zástupcov redakcií filozofických a sociologických časopisov socialistických krajín, ktoré sa konalo od 22. do 26. júna tohto roku v hlavnom meste sovietskej Ukrajiny v Kyjeve.

Toto zasadnutie sa obsahovo venovalo predovšetkým téme „*Leninizmus, filozofia a súčasnosť*“. Ale okrem toho — a v súvislosti s touto témou — sa venovalo aj všetkým hlavným problémom súčasnej marxisticko-leninskej filozofie a sociológie. S poslaním a predsavzatím, aby sa tieto problémy v čo najživšej, vedeckej podobe nastoľovali a riešili vo filozofických a sociologických časopisoch socialistických krajín. Čitateľom nášho časopisu tu chceme dnes nielen informačne a stroho, ale aj hlbšie priblížiť paletu problémov, ktoré sa pretriasali a prediskutovali na tomto kyjevskom zhromaždení.

Najskôr azda pár slov o tradícii týchto zhromaždení. Konajú sa, ako je známe, už niekoľko rokov každý rok — vždy v inej socialistickej krajine. Minuloročné zasadnutie bolo v Bukurešti a na budúci rok v septembri bude v Berlíne. Predmetom rokovania býva vždy niektorý aktuálny filozofický a sociologický problém a v druhej časti odborné, ideové a organizačné otázky spolupráce medzi redakciami jednotlivých časopisov zo socialistických krajín.

Na niektorých minulých zasadnutiach sa zúčastnili aj zástupcovia marxistických a pokrokových filozofických časopisov zo západných krajín, najmä z Talianska a Francúzska, ktoré sú spojené s tamojšími komunistickými stranami. Aj teraz sa takáto požiadavka spolupráce, konfrontácie a výmeny názorov objavila. Porozmýšľať nad jej organizačnou realizáciou sa uložilo kolektívu, ktorý pripraví a usporiada budúce stretnutie.

Kto sa zúčastnil tohtoročného kyjevského stretnutia? Predovšetkým to boli domáci zástupcovia sovietskych časopisov: I. T. Frolov, hlavný redaktor *Voprosov filosofii*, spolu s akademikom B. M. Kedrovom; hlavný redaktor *Filosofskich nauk*, člen korešpondent Akadémie vied ZSSR M. T. Jovčuk; riaditeľ Filozofického ústavu Ukrajinskej akadémie vied a hlavný redaktor časopisu *Filosofska dumka* profesor V. I. Šinkaruk; dekan Filozofickej fakulty štátnej univerzity v Moskve a hlavný redaktor jej časopisu *Filosofija* prof. Ovsjannikov, zástupca riaditeľa leningradského filozofického ústavu prof. Charčev, prof. Šeptulin a ďalší.

Z Poľska to boli dr. Januš Kuczyński, hlavný redaktor časopisu *Studie filozoficzne*, prof. Vladyslav Markewicz, hlavný redaktor *Studii sociologicznych* a prezident poľskej sociologickej spoločnosti; dr. Jan Guranovskí, zástupca hlavného redaktora časopisu *Človek a svetonáhľad*.

Z Rumunska bol prítomný dr. Oktavian Chetan, zástupca hlavného redaktora časopisu *Revista de filosofie* a dr. Sanda Orobianu, vedecká sekretárka redakcie tohto časopisu.

Bulharsko zastupovali dr. Asen Kožarov, zástupca hlavného redaktora časopisu *Filosofska mysl* spolu s dr. Dobrinom Spasovom a dr. Stajkom Popovom, členmi redakcie tohto časopisu. Časopis bulharských sociológov *Sociologičeskije problěmy* zastupoval dr. Radev Vasilev.

Z Maďarska bol prítomný nový riaditeľ Filozofického ústavu Maďarskej akadémie vied a hlavný redaktor časopisu *Magyar filozófiai Szemle* dr. Ferenc Tökei so svojimi tromi spolupracovníkmi. Nemeckú demokratickú republiku zastupoval hlavný redaktor časopisu *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* dr. Rolf Kirchhoff spolu s ďalšími tromi spolupracovníkmi.

Z Československa sa porady a sympózia zúčastnili prof. dr. Jindřich Zelený, dr. Ján Kamarýt, terajší hlavný redaktor *Filozofického časopisu ČSAV* a za Filozofický ústav Slovenskej akadémie vied a náš slovenský časopis *Filozofia* autor tohto článku.

Z viacerých juhoslovanských filozofických a sociologických časopisov bol na poradu pozvaný a aktívne sa na nej zúčastnil zástupca a vedecký tajomník Belehradského časopisu *Dialektika* dr. Bratislav Petrovič. Ide o časopis, ktorý v juhoslovanskej filozofii zaujíma podstatne odlišné ideové a stráncke stanovisko ako iné juhoslovanské časopisy, reprezentované najmä časopismi *Filosofija* a *Praxis*. Dá sa povedať, že Belehradský časopis *Dialektika*, ktorý si teraz vytvára aj svoju medzinárodnú redakčnú radu z marxisticko-leninských filozofov zo Sovietskeho zväzu a iných socialistických krajín, si priamo programovito kladie za cieľ byť filozofickou protiváhou najmä časopisu *Praxis*.

Kyjevskú poradu otvoril akademik F. V. Konstantinov. Úvodné slovo k hlavnému referátu sympózia na tému Leninizmus, filozofia a súčasnosť, ktorý dostali účastníci sympózia vytlačený v brožúre, predniesol hlavný redaktor Voprosov filozofii prof. Frolov, doktor filozofických vied.

Pristavme sa na krátko pri myšlienkach a podnetoch tohto referátu. Jeho podtitul *Niektoré problémy a úlohy marxisticko-leninskej filozofie už napovedajú jeho zameranie a obsah*. Prof. Frolov sám patrí k mladšej strednej generácii sovietskych filozofov. A na dnešné časy neobvyklú šírku svojich filozofických záujmov, ktorá profesionálne vyplýva už zo samej funkcie šéfredaktora hlavného sovietskeho filozofického časopisu, dokumentoval aj svojím vystúpením. Jeho referát je erudovanou, vecnou, odborne rozhladenou sumarizáciou azda všetkých dôležitejších problémov týkajúcich sa súčasnej filozofie, prednesených so zaujatými, a bystrými myšlienkovými podnetmi.

Všimnime si aspoň niektoré z nich.

Z ideovopolitického hľadiska vyzdvihol I. T. Frolov predovšetkým závery a podnety z XX. až XXIII. zjazdu Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Z oblasti *materialistickej dialektiky* upriamuje pozornosť na problematiku dialektiky ako svetonáhľadového aspektu a základnej metódy súčasnej vedy; na dôslednú dialektickú analýzu takých problémov teórie vedeckého poznania, ako sú vzájomné vzťahy objektu, predmetu a objektívnej reality; objektu a prostriedkov bádania; problematiku reálnosti vo filozofii a vede, úlohu tvorivého odrážania v poznaní; na analýzu charakteru a úlohu intuície vo filozofii a vede; na vzájomný vzťah poznávajúcej a predmetno-praktickej činnosti človeka; na osvetľovanie obrazu a modelu; obrazu a znaku; slovom na boj za tvorivé *dialektické* chápanie procesu poznávania, jeho „mechanizmov“ a ciest pri formovaní vedeckej pravdy — proti strnutému, nazeravému, mechanistickému interpretovaniu a chápaniu teórie od-

razu. Teda za materialisticko-dialektický, sociálno-historický ráz poznávajúcej a prakticko pretvárajúcej činnosti ľudského subjektu.

V záujme toho žiadal pokračovať v prehlbovaní rozvíjania dialektiky ako jednoty vedeckej metódy, logiky a teórie poznania, ako ju pregnantne naznačil Lenin vo svojich Filozofických zošitoch. Študovať a konfrontovať pritom treba ustavične aj vzťahy dialektickej a formálnej logiky.

Obchádzať a mimo nášho záujmu nemožno ponechávať ani problematiku systémovo-štruktúrného bádania, ktoré sa — podobne ako v celej svetovej filozofii a vede — v posledných rokoch značne rozšírilo aj v Sovietskom zväze. V súvislosti s tým si súčasnosť — podľa prof. Frolova — vyžaduje z marxisticko-leninských pozícií skúmať napr. základy všeobecnej teórie organizácie, spôsoby analýzy rozličných štruktúrnych úrovní a hierarchickej výstavby zložitých systémov, vzájomné vzťahy štruktúrnych a genetických metód a pod.

Skúmanie tohto okruhu problematiky umožnilo — ako uviedol referent — *konkretizovať* chápanie metodologických funkcií mnohých dialektických kategórií, napríklad vývoja, progresu, kvalitatívneho skoku, formy organizácie hmoty. Preto sa žiada skúmať štruktúrne metódy bádania a vedecky ich využívať aj v rozličných spoločenských vedách, napríklad v etnografii, lingvistiky atď.

Tento okruh problematiky zaznamenávame z kyjevského sympózia najmä preto, lebo donedávna panoval, a niekde i dodnes panuje u nás predsudok, akoby sa sovietska veda a filozofia metodologickej problematike štrukturalizmu nevenovala, akoby ju ignorovala a aprioristicky odmietala, namiesto toho, aby ju seriózne skúmala a marxisticky využívala. Ak to tak bolo v minulosti, dnes už to tak rozhodne nie je, o čom svedčia aj mnohé state a diskusie o problematike a význame štruktúrného bádania, štruktúrnych metód na stránkach Voprosov filozofii v posledných rokoch.

Veľa pozornosti musí filozofia jednostaj venovať problematike nových poznatkov v prírodných vedách, fyzike, chémii, biológii, matematike a novým vedným disciplínam, ktoré sa rozvíjajú v hraničných oblastiach klasickej klasifikácie vied. Je prirodzené, že svoj svetonáhľad i svoje kategórie môže rozvíjať a spresňovať iba v súlade s osvojovaním si rozvíjajúcich sa poznatkov týchto vied. Na druhej strane sa filozoficky spracované a využité poznatky filozofia týmto vedám vracia vo forme syntetických pohľadov svetonáhľadových aspektov a všeobecných metodologických postupov.

Podľa I. T. Frolova sa naliehavo vynára pred súčasnou marxisticko-leninskou filozofiou úloha kritiky súčasných foriem idealizmu a mechanizmu v biológii, najmä v genetike. Rozvoj biológie, nové možnosti experimentov v tejto vede dospeli k tomu, že bolo nevyhnutné skúmať mnohé problémy, majúce sociálno-svetonáhľadový aspekt a ráz, a stojace na hranici biológie a sociológie, biológie a medicíny, etiky, psychológie, práva atď.

O týchto problémoch sa teraz veľa píše na celom svete, hoci často, žiaľ, nie bez snahy po senzáciičnosti. Dozrela, ba už i prezrela potreba vecne analyzovať tieto problémy zo stanoviska marxistickej filozofie. Preto sa v redakcii Voprosy filozofii v Moskve uskutočnilo vo februári—marchi tohto roku stretnutie povolaných odborníkov a filozofov, na ktorom sa skúmali a posudzovali sociálno-etické stránky genetiky človeka.

Podobne a do značných podrobností sa v hlavnom úvodnom referáte nadhodili aj problémy z ostatných oblastí filozofických a sociologických vied. Z oblasti historického materializmu a jeho vzťahu k sociologickým teóriám a konkrétnym empiricko-sociologickým výskumom; z oblasti etiky a teórie hodnôt i konkrétne-historických marxisticko-leninských analýz teórie odcudzenia; z dejín filozofie, a najmä dejín našej vlastnej marxistickej filozofie, jej vnútorného dynamického a protirečivého vývoja; no a — pravdaže

— na jednom z najpoprednejších miest venovala sa ústredná pozornosť filozofickým, sociologickým, morálnym, hodnototvorným, civilizačným, kultúrnym a antropologickým problémom, ktoré súvisia s rozrastajúcou sa vedeckotechnickou revolúciou, s jej veľkými spoločenskými a ľudskými problémami, podmienkami a dôsledkami.

Tu je neobyčajne veľa úloh a problémov. Predovšetkým je to úloha skúmať a objasňovať podstatné *odlišnosti* vedeckotechnickej revolúcie v kapitalizme a socializme. Rozplývať predstavy a ilúzie, ako by tu išlo o „jedinú industriálnu spoločnosť“, ignorujúcu základné sociálno-triedne protirečenia, hladiská a ciele. To si však vyžaduje venovať náležitú pozornosť práve *sociálnym, spoločenským a ľudským* dôsledkom a stránkam vedeckotechnickej revolúcie, nezužovať ju len na jej technologické a technické procesy.

A vôbec je našou povinnosťou — vychádzajúc z referátu redakcie Voprosov filosofii — aktívne, tvorivo, a pokiaľ možno s predstihom, alebo aspoň včas, rozvíjať všetky tie gnozeologické, metodologické i sociálne problémy, s ktorými špekulujú a na ktorých si vydobývajú renomé odporcovia marxistickej filozofie a ideológie.

V tomto duchu vyznievali aj príspevky a diskusné vystúpenia ostatných účastníkov kyjevského filozofického zhromaždenia. Tak hneď náš pražský profesor Jindřich Zelený predniesol príspevok, v ktorom podrobil kritickej analýze súčasné marcusianstvo ako pokus o tzv. „tretiu silu“ v terajšom svete. Dr. Rolf Kirchhoff, šéfredaktor časopisu Deutsche Zeitschrift für Philosophie z NDR, rozoberal aktuálnosť leninskej kritiky pozitivismu.

S osobitne ľudským, filozoficky vnímavým spomienkovo zameraným príspevkom, plným invencie i vtípu vystúpil známy sovietsky akademik Kedrov. Vážený človek, erudovaný prírodovedec a filozofický mysliteľ, ktorý sa najmä prostredníctvom svojho otca, ale i sám osobne, stretával s Leninom, osvojujúc si nielen um, ale aj impulzívne čaro jeho osobnosti. Kedrov všetkým, najmä mladším účastníkom, kládol na srdce, základný charakter Leninovho chápania *dialektiky* ako teoretického a metodologického *kľúča* ku všetkému poznaniu i konaniu. Poukazoval, ako Lenin pomocou materialistickej dialektiky, vychádzajúc z čo najobjektívnejšej a najpresnejšej analýzy minulosti a prítomnosti predvídal budúcnosť. Dnes sa veľa hovorí o futurologii, o prognostike, ktorá je okrem serióznych bádateľov neraz nekontrolovateľnou doménou rozličných šarlatánov. Kedrov ukázal, ako Lenin práve pomocou dialektiky bol skutočným prognostikom, vedecky odhadujúcim a predvídajúcim základné tendencie budúcich procesov a dejov v spoločnosti. Ako je možné, že človek, ktorý aj keď pozorne sledoval najnovšie výdobytky prírodných vied, predsa sa len však sústavne a špeciálne nezaoberal fyzikou, mohol už na začiatku tohto storočia urobiť také ďalekosiahle teoretické závery, dotýkajúce sa napríklad elektrónu? Lenin nemal na to iný nástroj, iba *dialektiku*.

Aj Leninove osobné vlastnosti — ako človeka, vedca, politika a revolucionára — priblížil B. M. Kedrov neobyčajne inšpirujúco. Aj pre ľudí, ktorí o tom už veľa počuli a čítali. Lenin vedel používať sarkazmus, vtíp a um, prekvapujúce a ostré formulovanie otázok, fantáziu i intuíciu najmä v polemike — teda spolu s neobyčajnou invenciou a erudíciou vlastnosti, ktoré sa neskôr z našej filozofie vytrácali a ktoré sme jej povinní pri navracáť. Dialektika nebola u Lenina suchou, ale zvrchovane živou vedou. V tom, ako vedel použiť dialektiku, akým nástrojom mu bola, vidíme medzi iným podstatný rozdiel medzi Plechanovom a Leninom. Lenin, pokiaľ len stačil a vládol, neprenehával idealistickej filozofii nič: ani fantáziu, ani intuíciu, ani snenie, nijaký reálne jestvujúci sociálny a ľudský problém.

Bulharský filozof Asen Kožarov, nadväzujúc na tieto podnety, taktiež poukazoval na aktívny ráz Leninovho chápania gnozeológie, ktorý sa musí rozvíjať, aby sa ukázala neopodstatnenosť názorov o pasívnom, iba zrkadliacom charaktere Leninovho chápania

teórie odrazu. Zdôrazňoval tiež veľmi potrebu štúdia súčasnej futurologie a prognostickej literatúry, ktorá začína zaplavovať filozofický aj ostatný vedecký a kultúrny svet. Niet inej možnosti, ako robiť dôkladnú kritickú analýzu tejto prognostiky. No nielen to. Rozvíjať treba predovšetkým vlastnú vedeckú podloženú marxisticko-leninskú predvídavosť. Otázka prognostiky, serióznej vedeckej predvídavosti, je zvrchovane dôležitá, ba prvoradá vec. Plánovitost socialistického spoločenského poriadku poskytuje pre ňu reálne, a najmä potencionálne oveľa lepšie predpoklady ako v živeľne a antagonisticky sa pohybujúcom kapitalistickom zriadení. V praxi mnohé robíme, sme prinútení robiť. No potrebný je tu seriózny teoretický prognostický *predstih*, lebo niet dôvodov, aby práve táto vedná disciplína u nás zaostávala alebo poskytovala ustavičné predstavy, že západná futurologia má pred nami faktický, nielen literárnokvantitatívny predstih.

Rumunský filozof dr. Octavian Chetan, zástupca hlavného redaktora časopisu *Revista de filosofie*, sa vo svojom vystúpení zamerl najmä na problematiku leninizmu a súčasného ideologického boja a dialógu s inými filozofickými prúdmi alebo rozličnými náhľadmi vnútri marxizmu. Rozoberal možnosti, predpoklady a význam dialógu, vedeckého z principiálnych filozofických a ideových pozícií. Poukazoval na nevyhnutnosť a potrebu zásadového, pritom však diferencovaného prístupu k ideológiám a javom, ktoré sa od seba líšia, na potrebu ich nuansovanej kritickej analýzy.

Táto otázka, ako už veľa ráz v minulosti, vzbudila opäť aj na kyjevskom filozofickom sympóziu značnú pozornosť účastníkov, a určitú polemickú ozvenu. Reagovali na ňu viacerí filozofi a sociológovia.

Mladý juhoslovanský filozofický pracovník dr. Bratislav Petrovič, vedecký tajomník belehradského časopisu „Dialektika“, ktorý vychádza od r. 1966, predniesol príspevok o súčasnom stave a možnostiach filozofie. Výslovne zdôraznil, že časopis *Dialektika* zaujíma *programovo* iné stanoviská ako záhrebský časopis *Praxis* alebo belehradský časopis *Filosofija*. Súhlasil s kritikou, ktorá tu odznela na adresu týchto časopisov. Najmä pokiaľ ide o ich hrubé prvky antisovietizmu, „abstraktného humanizmu“, prenikania liberalistickej a revizionistickej ideológie. Sú to otázky, ktoré budú nepochybne predmetom ešte mnohých prudkých zápasov, filozofických a najmä politických sporov. Jestvujú reálne a nemá zmysel ich obchádzať. Fakticky sa im už ani nedá vyhnúť. Veď marxizmus-leninizmus, ako typicky kritická filozofia a vedecká ideológia, vznikol, vyrástol a rozvíjal sa v ostrých zápasoch, zrážkach a sporoch. Načo predpokladať, že to v budúcnosti bude inak? Ide však, pravda, o *spôsob* a *metódu* týchto polemík a sporov, o ich politické i ostatné sociálne a medziľudské ciele. A v neposlednom rade o ich vedecky fundovaný priebeh.

Bratislav Petrovič v tomto zmysle hovoril o súčasnej značne protirečivej situácii v juhoslovanskej filozofii, sociológii a spoločenskovednej teórii. Súhlasil s kritikou revizionizmu, zároveň sa však ohradzoval proti tomu, aby sa do jedného vreca so skutočnými revizionistami hádzali aj tí, ktorí síce novo nastolujú a formulujú mnohé otázky, bránia však zároveň základné princípy vedeckého socializmu. Tieto princípy nie sú natoľko pohyblivé a relatívne, aby sa o nich s určitosťou nevedelo, aké sú.

V jednom čísle časopisu *Dialektika* je uverejnený článok prof. Stankoviča, ktorý rozoberá filozofickú situáciu v súčasnej Juhoslávii. Sú tu podľa neho „abstraktní humanisti“, ale na druhej strane aj dogmatizujúci pozitivisti. Časopis *Dialektika* chce *programovo* bojovať proti obom týmto krajnostiam a rozvíjať dialektiku v Marxovom duchu.

V ďalšom svojom vystúpení sa potom dr. Bratislav Petrovič zamerl na kritické odmietnutie názorov spochybňujúcich najmä humanistickú stránku Leninovho prínosu do marxistickej filozofie.

Maďarská delegácia, na čele s novým riaditeľom Filozofického ústavu Maďarskej

akadémie vied dr. Ferenc Tökeim oboznámila najskôr účastníkov kyjevského stretnutia so svojimi tézami, ktoré vypracovala stranická organizácia tohto ústavu k 100. výročiu narodenín V. I. Lenina. Tieto skratkovito formulované tézy sa netýkajú iba filozofie, ale celej Leninovej tvorby. Ďalej hovoril dr. Ferenc Tökei okrem iného aj o novom rozsiahlom diele Györgya Lukácsa Ontológia spoločenského bytia, ktoré je pripravené do tlače. Dr. Tökei podčiarkol, že hoci je v nadpise najnovšej Lukácsovej práce názov ontológia, „neontologizuje“ sa v nej. Naopak ide tu skôr o materialistickú *dialektiku* spoločenských procesov. Má to byť dielo, ktoré podľa dr. Tökeia „značne obohatí súčasnú marxistickú filozofiu“. Okolo tejto informácie a jej hodnotenia sa taktiež rozprúdila určitá diskusia a polemika. Najmä v súvislosti s niektorými nedávnymi interview G. Lukácsa, ktoré široko rozvádzala a komentovala západná buržoázna tlač, a ktoré viacerí účastníci sympózia, najmä akademik M. T. Jovčuk, ostro kritizovali a odmietali.

Dr. Ferenc Tökei sa ďalej zamerl na potrebu poznať súčasné nemarxistické, ale aj tzv. „súbežnícke“ filozofie a ideológie. Svoje tézy dokumentoval stručným poukazom na problematiku súčasného pozitivizmu, existencializmu a tzv. frankfurtskej školy. Podrobnejšie sa potom venoval rozboru teoretických a metodologických záverov z Leninovho článku z r. 1923 nazvaného „Radšej menej, no lepšie“. Uvádzal mnohé výroky z tohto známeho, teoreticky, najmä však prakticky, málo využívaného článku. Rozvádzal, ako v ňom Lenin hovoril napríklad o socialistickej kultúrnej revolúcii, ktorú nemožno, pochopiteľne, chápať a najmä nie *robiť* u nás tak, ako ju začali uskutočňovať Čiňania.

S pozoruhodným, temperamentne, hoci voľne predneseným príspevkom vystúpil hlavný redaktor časopisu Filozofská dumka a riaditeľ Filozofického ústavu Ukrajinskej akadémie vied prof. Šinkaruk. Najskôr oponoval téze B. Petroviča, ktorý odmietať mnohé Marcuseho myšlienky, najmä úlohu avanturizmu, na ktorú mal jeho vplyv v známych parížskych študentských udalostiach, predsa len tvrdil, že pokiaľ ide o kritickú analýzu súčasnej americkej spoločnosti, je Marcuseho analýza nielen zaujímavá, presvedčivá, ale i presná. Prof. Šinkaruk polemizoval najmä s tým, že by Marcuseho rozbor americkej spoločnosti bol presný. Hovorí sa to často, ale nie je to pravda. Veď hlavná Marcuseho téza spočíva v tvrdení, že robotnícka trieda v USA vyčerpala alebo stratila svoju revolučnosť a vošla spolu s inými vrstvami do štruktúry americkej „industriálnej spoločnosti.“ Preto, podľa Marcuseho, revolučná sila môže byť len mimo tejto štruktúry, predovšetkým v študentstve (ktoré je dnes už pomerne aj masovým činiteľom) v časti inteligencie a v černošskom hnutí. Teda v činiteľoch, ktoré najviac stoja mimo štruktúry „industriálnej spoločnosti“. Hlavná chyba Marcuseho, dôvodí prof. Šinkaruk, je v tom, že usudzuje podľa empirického povrchu. Keby sa bol v štyridsiatych rokoch minulého storočia takto povrchne pozeral na robotnícku triedu Marx a vyvodzoval závery iba z toho stavu, v akom sa vtedy nachádzala, nikdy by nebol dospel k teórii o historickej úlohe robotníckej triedy, ktorá tvorí základ revolučnej premeny spoločnosti.

Významnou našou úlohou v súvislosti s dňom je zaoberať sa úlohou spoločenských vied v rozvoji výrobných síl, vo vedeckotechnickom pokroku; funkciou, úlohou a zmyslom spoločenských vied vo vede ako priamej výrobnej sile. Nehovoriac už o iných zjavných úlohách filozofie a spoločenských vied. Každému je zväčša jasné a empiricky opäť evidentné, akú úlohu vo vedeckotechnickej revolúcii majú prírodné a technické vedy. Avšak spoločenské vedy? Tým mnohí v tejto súvislosti pripisujú iba tzv. „sprostredkujúcu“, doplnujúcu a okrajovú úlohu. To je nielen povrchné, ale aj od základu pochybné a nesprávne. Veď hlavným činiteľom nielen v spoločnosti, ale aj v hybných silách jej rozvoja: vo výrobných silách, je mysliaci a konajúci *človek*. A v tom, akú kvalitu má a bude mať *človek*, hlavný prvok spoločnosti aj jej výrobných a ostatných síl, majú spoločenské (humanitné) vedy spolu s umením už nielen akúsi sprostredkujúcu, ale *bezprostrednú, priamu*

úlohu. Majú na to nezanedbateľný *priamy* vplyv. Práve tu nachádzame mnoho súvislostí medzi vedeckotechnickou revolúciou a jej sociálnymi a vyslovene humanitnými stránkami a dôsledkami.

Podobne zaujímavý, improvizovaný príspevok predniesol dr. Januš Kuczynski z Varšavy. Podporil vystúpenie dr. Tökeiho, najmä pokiaľ ide o naše chápanie kultúrnej revolúcie. Pristavil sa pri význame Leninovej formuly: Komunizmus rovná sa elektrifikácia plus sovietska moc a vyvodzoval z nej závery pre súčasnosť. Dospel k vývodu, že aj podľa toho, čo sa na sympóziu už povedalo, bolo by príliehavejšie, keby sa vedeckotechnická revolúcia, v našom marxistickom chápaní, volala „vedecko-humanistická revolúcia“. Lebo o to v nej vlastne v našom spoločenskom poriadku ide: o symbiózu vedy (techniky ako aplikovanej vedy) s reálnym socialistickým humanizmom. Kuczynski tiež oponoval názorom, podľa ktorých Engels a Lenin vypracúvali svoju filozofiu predovšetkým (alebo len) na základe dialektiky prírody. Na rozdiel od Marxa, ktorý vychádzal predovšetkým zo spoločenskej praxe.

Takéto tvrdenia sú vykonštruované, povrchné, a nezodpovedajú celej skutočnosti. Diela zakladateľov marxizmu-leninizmu treba vidieť v dialektickej súvislosti a vcelku. Faktom je, že dokonca v Engelsovej Dialektike prírody je veľa vynikajúcich postrehov o dialektike dejín a dialektickom vývine kultúry. Schématické protiklady medzi Marxovou a Engelsovou filozofiou neurobili oni sami (ktorí sa fakticky navzájom dopĺňali a rozdeľovali si podľa svojich predpokladov a záujmov úlohy a sféry činnosti), ale vytvorili ich rozliční profesorskí klasifikátori a schematizátori.

Dr. Kuczynski v súvislosti s tým zdôrazňoval potrebu neprestajnej *dialektizácie* vied. Proti strohému a navzájom izolovanému pozitívizmu a redukcionizmu. Ak sa tu hovorilo, ako Lenin v Materializme a empiriokriticizme predvídavo na základe dialektiky písal o nevyčerpatelnosti elektrónu, nie menej, ba oveľa naliehavejšie by sme mali skúmať *nevyčerpatelnosť človeka*.

Filozofia je intelektuálna sila a energia epochy. A robotnícke hnutie nepremieňa iba sociálnu skutočnosť súčasnej spoločnosti, ale aj existenciálne postavenie *človeka*. Filozofia to musí mať stále na pamäti. Nesmie v tomto smere strácať zo zretela svoje poslanie, a toľž už neprenechávať v tejto oblasti pole pôsobnosti šarlatánstvu a idealizmu. Mimoriadny Leninov význam pre filozofiu je popri všetkom, o čom sa tu už hovorilo, ešte v tom, že zovšeobecnil skúsenosti *politiky* pre filozofiu a vedeckú dialektickú teóriu. Už aj z toho vyplýva, že tvrdenie, podľa ktorého bol Lenin pod vplyvom pozitívizmu a redukcionistického materializmu, je neodôvodnená hlúposť. Lenin bol vynikajúci *dialektik*, ktorý v tomto smere značne predstihol Hegla, pretože vedel nahradiť Heglovu idealistickú pasívnosť (aj keď bude tento pojem s ohľadom na Hegla zníť mnohým paradoxne) materialistickou aktívnosťou.

Člen-korešpondent AN ZSSR M. T. Jovčuk v úvode svojho príspevku zdôrazňoval, že Lenin bol skutočne *filozof*, nie iba politik. Ak rozpracoval dialektiku, rozpracoval systém, teóriu, metodológiu. V súvislosti s tým oponoval prof. Jovčuk všetkým tým, ktorí rozširujú „nafúknuté legendy o pozitívizme, dogmatizme, scientizme“ v súčasnej sovietskej filozofii, a poukazoval na to, ako mnohí zahraniční filozofi tomu — nepoznajúc skutočnosť — na svoju škodu uverili. Na faktoch sa usiloval dokumentovať šírku záujmov súčasnej sovietskej filozofie. Ostro kritizoval knihu juhoslovanského filozofa V. Filipoviča o Leninovi, v ktorej, okrem iného tvrdí, že leninizmus sa končí v ZSSR rokom 1924, čím fakticky úplne vylučuje štyri a pol desaťročia vývoja sovietskej filozofie a teórie z leninizmu. Podobne kritizoval Predraga Vranického za jeho Dejiny marxizmu a najmä za state, články a vyhlásenia z najnovších čias. Pritom však — zdôraznil M. T. Jovčuk — o juhoslovanských filozofoch, sociológoch a teoretikoch nehovoríme ako o „jednej grupe“.

Časopis Dialektika a jeho autorov Šešiča, Stankoviča, Lekoviča a iných považujeme za marxistovo-lenincov.

Podrobnejšie a bližšie sa M. T. Jovčuk zaoberal problémom dialógu, ktorý tu nastolili rumunskí zástupcovia. Pochopiteľne, že dialóg možno a treba rozvíjať. Ide však o to, ako *chápať* a využívať dialóg, ktorý v nijakom prípade nemôže zastierať principiálne rozpory a znamenať „ideologické bratanie“ navzájom sa vylučujúcich ideológií. Najmä nesmie znamenať vzájomné „zmiešanie“ marxistov s exponentmi buržoáznej filozofie a ideológie v tzv. „široko chápanom marxizme“. O dakej *syntéze* s cennými prvkami v idealistickej filozofii, „ako o nej kedysi hovoril Milan Průch, nemôže byť reči“. Dozaista treba poznať, študovať a využívať cenné prvky v iných filozofiách, no to neznamená syntézu s nimi. Nepochybne treba písať monografické štúdie o najvplyvnejších súčasných nemarxistických a antimarxistických filozofoch. Ukazovať: odkiaľ a kam smerujú a najmä *čie* záujmy vyjadrujú.

Osobitnú pozornosť venoval prof. Jovčuk dejinám našej vlastnej marxistickej filozofie. Predpokladá, že sa táto problematika dôkladnejšie znova prediskutuje na osobitnej konferencii, ktorá sa zide vo Varne na budúci rok.

Stručné záverečné slovo trojdňovej kyjevskej filozofickej diskusie predniesol prof. Frolov. Vyzdvihol úsilie o večnosť rokovania, bohatstvo myšlienok a podnetov. Znova podčiarkol, že sa neslobodno báť nových problémov, diskusií a sporov. Neradno stáť od nich bokom. Nemáme na to dôvod.

aNpokon ešte krátko o účasti našich československých zástupcov: O referáte prof. dr. Jindřicha Zeleného, kriticky analyzujúceho súčasné marcusianstvo, ako tzv. „tretiu silu“, som sa už zmienil. Vyvolala pozornosť, ktorú v diskusii vyjadrili viacerí účastníci. Autor tohto článku doc. dr. Ján Uher predniesol príspevok k problematike leninizmu v súčasnosti. Usiloval sa sústrediť pozornosť najmä na otázku: čo predstavuje a čo značí leninizmus *dnes* — v našich historickokonkrétnych podmienkach. Dr. Ján Kamarýt, hlavný redaktor Filosofického časopisu ČSAV, informoval sympóziu o súčasnej napnutej, protirečivej a zložitej situácii vo filozofii a ideológii v Československu, vyznačujúcej sa zápasom o konsolidáciu pomerov na princípoch marxizmu-leninizmu a o úlohách našich filozofických a sociologických časopisov v tomto procese.

Každý zástupca redakcií jednotlivých filozofických a sociologických časopisov zo zúčastnených socialistických krajín podal v druhej časti kyjevskej porady vlastne informáciu o zameraní, pláne práce a najmä o predstavách vzájomnej internacionálnej spolupráce marxistických filozofov a sociológov vo svojich časopisoch i v iných oblastiach. Zástupcovia jednotlivých redakcií prijali úlohu túto spoluprácu sústavne čo najviac rozvíjať a realizovať. O jej výsledkoch sa bude na budúci rok rokovať v Berlíne, kde bude budúce každoročné stretnutie.

Ján Uher